

3. Кевин Линч. Образ города Электронный ресурс: <http://www.studfiles.ru/preview/2681673/>.
4. Жуков А. Необычные коллекции А. Жуков // Миниатюра. – 1999. – Вып. 42.
5. Спас Гергов. Габровские уловки./ Перевод с болгарского С. Озеровой, редактор В. Полянова. – «София-Пресс». – С.72.

Павлик Н.В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
Бердянський державний педагогічний університет

ЛІНГВОСТИЛЬОВІ МЕХАНІЗМИ ТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО В ЕПІСТОЛЯРНІЙ СПАДЩИНІ ОСТАПА ВИШНІ

У дослідженні здійснена спроба аналізу епістолярного дискурсу з лінгвостилістичних позицій, зокрема, засобів творення комічного в епістолярному тексті. Для опису обрано листування відомого українського письменника Остапа Вишні, якого у березні 1934 року Колегією ОДПУ було засуджено на 10 років ув'язнення і відправлено на заслання в Ухто-Печорський табір, у м. Чиб'ю. У грудні 1943 року письменника за рішенням НКВС СРСР звільнили. 25 жовтня 1955 року Військовим Трибуналом Київського військового округу Губенка Павла Михайловича було реабілітовано [1, 521]. Нами проаналізовано листи Остапа Вишні, написані з заслання до дружини Варвари Маслюченко, сина В'ячеслава і названої доньки Марії у період з 1935-1938, 1943 рр. Уперше вони опубліковані у 1989 році за родинним архівом [1].

Досліджувані епістолярні тексти належать до приватного листування. Приватний побутовий лист розуміється нами як зв'язне комунікативне утворення, що виражає міжособистісну комунікацію двох партнерів і характеризується тематичною багатоплановістю, наявністю описово-інформуючого висловлення, регулярністю та стабільністю спілкування тощо. Приватне побутове листування має сталий комплекс мовних засобів, що забезпечує комунікативні потреби учасників епістолярного спілкування і залежить від їх мовленнєвих навичок. Цей тип епістолярію, наближаючись до відповідного стилю, використовує широку систему засобів вираження на всіх мовних рівнях – синтаксичному, морфологічному, лексичному. Аналіз функціонально-стилістичного аспекту листування базується на сукупності кількох компонентів, які зумовлюють: 1) тематичну наповненість; 2) специфічність набору мовних засобів; 3) структуру мислення, що відображає різні типи зв'язності та вибір композиційно-мовленнєвих форм; 4) тональність (офіційну, дружню, фамільярну тощо) комунікації.

Отже, епістолярний текст є структурно-композиційним, комунікативно-прагматичним та змістовим цілим, що характеризується зв'язністю, цілісністю, завершеністю. Мовленнєвий намір мовця, спрямований на співрозмовника й вербально оформлений у висловленні, вирізняється предметно-смісловим змістом та експресивно-оцінним забарвленням, хоча в різних формах мовленнєвого спілкування емоційний ефект має неоднакове значення і силу. Серед експресивних мовних ресурсів у досліджуваних епістолярних текстах найбільшої уваги потребують лексичні, оскільки слово є провідною одиницею мови, що допомагає схарактеризувати образи, виразити симпатії чи антипатії, передати авторське бачення описуваних подій, осіб, ситуацій, тобто є основою для відповідного сприйняття змісту повідомлення.

Письменницькому епістолярію притаманні досить специфічні властивості: по-перше, написання будь-якої кореспонденції, приватної чи ділової, для письменника – той самий творчий процес, адже епістолярний текст створюється за всіма законами літературної майстерності; по-друге, у листах обов'язково відбивається індивідуальний авторський стиль. Тому цілком логічно, що однією з визначальних рис обстеженої епістолярної спадщини відомого українського письменника Остапа Вишні є гумористично-сатиричне забарвлення його листів. Традиційно термін “комічне” трактують як родове поняття на позначення різноманітних явищ, здатних викликати сміх, а різновидами комічного вважають іронію, гумор, сатиру і сарказм [2].

Грунтовний аналіз епістолярної спадщини Остапа Вишні дозволив виявити такі основні вербальні засоби творення комічного, як розмовно-просторічна лексика, росіянізми, фразеологічні одиниці.

В побутовому епістолярії, яке близьке до розмовного, окрему групу утворює розмовно-просторічна лексика. Вживання просторіч є одним із улюблених експресивно-виражальних засобів, використаних Остапом Вишнею у своїх листах, що допомогло письменнику повніше та яскравіше відобразити складний період свого життя у засланні, на руднику. Як засіб творення комічного просторіччя служать засобом для створення:

– фамільярно-розмовного або просторічно-лайливого тону спілкування через іронічно-сатиричне відображення подій: *“Коли мені дозволять це – тоді вже хоч “берега” якогось матиму, а не крутитимусь по лагерю, як **зівно** в ополонці. ...Говорила про це комісія, що приїздила тут нас усіх дастилоскопувати (пальці одтискати на папері всім як **ворюгам**). ...Я схилиюсь до того, що це “таки да” – “**радіопараша**”. ...**Харчишки** всі вже **викакано**. ...Обікрали **урочки**”* [1, 396];

– іронічно-жартівливого, сатиричного забарвлення: *“У мене все так, як народна мудрість рекомендує: “**брюхо в голоде**” (ой, і пища ж!!!), голова в холоді, а ноги в теплі (у валянках). ...А взагалі, як там воно “вопче?””* [1, 391]; *“Я вже тобі писав, що теперя за “начальство” (не знаю, чи надовго?) – і “втикаю” по совісті”* [1, 412]; *“Вона, Барселона наша, пригирала нам аж восьмеро кошенят...”* [1, 420].

Часто вживаним вербальним засобом комічного у досліджуваних листах є фразеологізми, що містять елементи гумору, або ж трансформовані автором з метою посилення гумористичного-сатиричного або іронічного ефектів: *“Як-то кажуть: “**З труни – під вінець!**”* [1, 402]; *“Користі з мене там, як з **цапа молока**, а проте – наказа (за джерелом) виконано, “ударника дали!””* [1, 395]; *“Так мене, бідолагу, запроторили, що ні проїхати, не пройти...”* [1, 408].

Дописувач нерідко вводить в епістолярні тексти росіянізми як стилістично марковану лексичну категорію. Цей засіб автор використовує для негативної (іронічної, презирливої, осудливої) характеристики людей чи подій: *“Дуже мені цікаво, як то там тебе зустріли старі, “**матёрые**” **актьори** руські...”* [1, 398]; *“Ні, я гадаю, що великих вона мені страждань коштувала, великих мук, не зважаючи на таку зверхню “**лёгкость моего литературного поведения**””* [1, 407]; *“Отакий я “**хазяйственник**””* [1, 419]; *росіянізми створюють сатирично-іронічний ефект, передають сарказм, служать засобом гумористичного ефекту: “І так мені гірко зробилося на жисть мою “**таёжно-первобытную**”. ...Що я роблю, Варюшко, “в свободное від ниття **время**””* [1, 401]; *“Щоб з “**приключениями, убийствами і красивими дёвушками**, з-за которых і любов, і пальба, і с виходом конца ножа в спину”* [1, 415].

Отже, проаналізований епістолярій Остапа Вишні, що представляє собою приватне побутове листування, характеризується використанням цілого комплексу засобів творення комічного, що залежить від призначення епістолярної комунікації, змістового наповнення листа, мовної компетенції адресанта й адресата, особливостей їх взаємин, манери висловлюватися тощо. Зокрема, у статті нами означена розмовно-просторічна лексика, росіянізми та фразеологічні одиниці.

Література

1. Вишня Остап. Твори: в 4 т. / Остап Вишня. – К. : Дніпро, 1989. – Т. 4: Усмішки, фейлетони, гуморески, 1951–1956; 3 неопублікованого: 1934–1943: Чиб'ю; Матеріали к истории Ухтинской экспедиции, 1934-й год; 3 листування. “Думи мої, думи мої” (Щоденникові записи). – 606 с.
2. Шумейко О. А. Мовні засоби творення комічного в сучасній українській поезії (на матеріалі творів другої половини ХХ століття) : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / О. А. Шумейко. – Харків, 2007. – 20 с.